

Munkahelyi zaklatás és a lányanyák helyzete a Sztálin Vasműben ^[1]

„Januárban túlnyomó többségben barak szállások voltak, kb. 2 lég m3 személy egységekben. A szállások tekintélyes részében a dolgozók részére vízszolgáltatás vezeték útján nem volt. Kőépületek csak igen kis mértékben álltak rendelkezésre, azonban a légkubatura valamivel jobb volt, de a kőépületekben még kevésbé volt biztosítva a vezetéki vezellátás.”

Bevezetés

Sztálinvárost a politikai hatalom "szocialista városnak" bélyegezte és ennek megfelelően a köztudatban azt a máig ható képet alakította ki, hogy a város lakossága homogén, azonos életfeltételek mellett él, gyorsan jut munkához és lakáshoz, tehát ebben a városban működik a "kommunista álom". A Népgazdasági Tanács utasította a magyar vállalatokat, hogy a Sztálin Vasmű részére jól képzett szakmunkásokat adjanak át. Bár a vállalatok többsége vonakodott végrehajtani a határozatot, mégis több ezer jól képzett szakmunkás érkezett Sztálinvárosba a jó kereset és a gyors lakáshoz jutás reményében. Mivel a Vasműnek szüksége volt a termelés megindításához a jól képzett szakemberekre, azoknak többnyire néhány hónap után lakást és kiemelt fizetést kínált. A városban eddig domináló, általában faluról érkezett építőipari munkások viszont - mivel képzetlen munkaerőből túlkínálat volt - nem kaptak állandó lakást, így továbbra is barakkokban laktak és fokozatosan kiszorultak a belvárosi szórakozóhelyekről. A város kezdetben viszonylag homogénnek tekinthető lakossága hamar sokszínűvé vált.

A gyár mellé tervezett lakótelepből város lett, az első barakkok helyére pedig utcákat terveztek. De addig is, míg az utcák felépültek, számos olyan probléma keletkezett a hirtelen felduzzadt településen, melyeket tűzoltószertű munkával kívántak eleinte megoldani. Ilyen probléma volt a lakáshoz jutás, a különböző szociális szükségletek kielégítése vagy akár a "mintavárosnak" kikiáltott település kulturális élete. (forrás)

[Képgaléria megtekintése](#) ^[2]

A helyi városi társadalom sokszínűségét a források közül elsősorban a fegyelmi ügyek érzékeltetik. Az alábbiakban a fegyelmi tárgyalások alá vont nők helyzetét bemutató forrásokból válogatunk. Ezek kapcsán érdemes megvizsgálni, hogy mi számított deviáns viselkedésnek Sztálinvárosban, illetőleg hogy a nők miatt és milyen körülmények között váltak a munkahelyi perek áldozataivá.

Lányanyák

A korszakról írva könnyen erősíthetnénk azt a köztudatban élő sematikus képet, miszerint "drákói szigorral léptek fel a Vasmű itészei a lányanyák ellen". A helyzet korántsem ilyen egyszerű. Közülük elsősorban azokat ítélték el, akik egyedül éltek, többnyire a szálláshelyeken. Ezzel erősítették a köztudatban azt a sztereotípiát, hogy a "lányanyák" elsősorban a szálláshelyekről kerültek ki, a fiatal, egyedül élő nők közül. A Vasmű különféle rendszabályokkal próbálta a szálláshelyeket teljesen az ellenőrzése alá vonni, de hiába. A fegyelmi tárgyalások jegyzőkönyveiből kiderül, hogy a férfi és női szálláshelyek különválasztása korántsem akadályozta meg a nem kívánt terheségeket. Az egyik "lányanya" fegyelmi tárgyaláson előadott története egy verekedés kapcsán jelzésértékű abból a szempontból, hogy mennyire új szerepelvárások fogalmazódtak meg a szálláshelyeken lakókban. "1952. február 12-én éjjel 11 és 12 óra körül hazafelé indultam a Béke étteremből, F. Lászlóval, aki nekem vőlegényem és vele rövidesen szeretnék házasságot kötni. Mindketten italtunk az étteremben, bár én kevesebbet fogyasztottam, de vőlegényem erősen boros állapotban volt, így beszélgetésünkön indulatba jött és amikor azt láttam, hogy barátjával, akit Pistának hívnak kötekedni kezd, szaladni kezdem. Amikor utolért, azt mondtam neki, hogy hazamegyek Özdra, mire ő nagyon mérges lett. Ezt én csupán azért mondtam, mivel szeretem őt ugratni. Ezt követően, mivel láttam, mennyire méregbe van, én felmenekültem előle a Pistáké szobájába és kértem, hogy hagyjon nekem békét. A Pista az ajtót belülről bezárta, ahol őrajta kívül még két férfi volt és én lehúztam a csizmámat azzal, hogy ott maradok éjjelre. Az ablakon keresztül vőlegényem látta, hogy vetkőzni kezdek, mire ő kérte, hogy nyissák ki az ajtót. Pista nem nyitotta ki, mire ő az ablakot betörte és azon keresztül bejött a szobába. A vőlegényem és Pista egymásnak estek és verekedtek, hogy valami lett volna náluk, azt sem láttam, hogy hogyan ütötték egymást, mert én el akartam menekülni. Eközben nem tudom hányszor, de többször pofonütött úgy, hogy a szám belülről felhasadt. A karom is megsérült, de az csupán karcolásszerű. Engem a rendőrség nem vitt el, hanem a vőlegényem után mentem, akivel kibékültem és együtt jöttem vele haza a rendőrségről. Én vőlegényemtől más állapotban vagyok, amit ő is tud. Úgy gondolom, hogy fentiekben kívül azért történt ezen verekedés Pista és a vőlegényem között, mivel Pista is udvarolni szeretne nekem, melyet vőlegényem tud és féltékeny rá”.

A 27 éves, eredetileg özdi lakos menyasszony ellen két hónap múlva fegyelmi eljárást indítottak és annak ellenére, hogy munkája ellen semmi kifogás nem merült fel, el is bocsátották, mivel "a női szálláson több alkalommal megengedte, hogy vőlegénye nála aludjon. Ezen tettét az is súlyosbította, hogy a nála alvó vőlegénye és ő maga is több ízben ittas állapotban voltak és a környezetükben lakó békés alvókat hangoskodásukkal zavarták". Ugyanezen a fegyelmi tárgyaláson egy 23 éves, eredetileg kiskunfélegyházi lakos nőt is elbocsátottak a vállalatnál, mivel két hónapja neki udvarló vőlegényének megengedte, hogy ott aludjon. Az egész úgy amiatt került fegyelmi tárgyalásra, mert a szobájában lakó harmadik hölgyre egy asztalosműhelyben dolgozó férfi felesége féltékeny lett, mivel férje udvarolt neki.

Az elbocsátott, gyermeket váró menyasszony nem is tagadta, hogy vőlegénye nála aludt és védekezésül csak annyit mondott a jegyzőkönyv szerint: "mivel szeretjük egymást". A menyasszonynak nem ez volt az első kapcsolata férjével, mivel T. Antalnénak hívták.

A hivatalos beszédmódban a házasság előtti szexuális élet vagy annak emlegetése is egyenlő volt a bűnnel, amire példa G. Piroška fegyelmi tárgyalásának története. A 18 éves falusi születésű öntödei munkabeíró a jegyzőkönyv szerint "munkaidejét arra használta fel, hogy pornográf regényt olvasott, ami egyébként is romboló hatással van a szocialista ifjúságra? esete annál súlyosabb, mivel olyan regény olvasásával töltötte idejét, amely a szocialista erkölcs rombolására alkalmas".

Az M. Antalné ellen indított fegyelmi eljárást azért nem tudták befejezni, mert a fegyelmi tárgyaláson közölte, hogy terhes. Azt mondta, hogy másnap hoz erről igazolást, de másnap szállásáról ismeretlen helyre távozott. "M. Antalné erkölcsi magatartását is le kellett tárgyalni, mely ugyancsak kifogás alá esett. A szálláshelyeken érvényben van egy olyan rendelkezés, mely szerint a közös szálláshelyekre a nők férfi ismerősöket nem vihetnek fel, és M. Antalné a vállalat személyzeti osztályvezetője és a munkásellátási előadó ellenőrzésük során egy idegen férfival találták egy ágyban. Ő többször jelentettük a vállalatnak, hogy erkölcsstelen életet él."

Négy fiatal munkás ellen azért indítottak fegyelmi eljárást, mert "1952. július 27-én szálláshelyükre részegen tértek haza, a békésen alvó dolgozóknak az ajtaját megrugdosták, beverték és mikor a szálláson lévő elvtársnők a házfelügyelővel kérdőre vonták a botrányt okozókat, lekurvázták és kiabálva hangoztatták, hogy

nekik senki nem parancsol. Ő ezenkívül K. Zoltán egy nővel bemászott a fsz. 4-es szobába és azzal reggelig ott aludt, azt állítva, hogy a nő a felesége. Később azonban kiderült, hogy egy idegen nő volt, mert a felesége pár nap múlva valóban megérkezett. Az idegen nő vendéglátása alkalmával D. György (K. bátyja) is jelen volt és többek szemelátára öccsével a nőért vitáztak. H. Antal 60 éves munkavállaló előadása szerint ebben a szobában négy férfi lakott. K. Zoltán erre a szállásra vitte be a nőt, akit állítólag Erzsikének nevezett és azt mondta, hogy a felesége. Erősen ittas állapotban hozta fel a nőt a lakásra, úgyhogy az teljesen tehetetlen állapotban feküdt. Később ezt a nőt rábízta H. András munkavállalóra, ügyeljen rá, nehogy bátyja, D. György valamit csináljon vele. D. György, aki már korábban ittasan feküdt a szobában, felébredt, meglátta a nőt, felemelte és magához vitte az ágyába. Nemsokára visszaért K. Zoltán is, kérdőre vonta bátyját és H. Antalt, majd újból visszavitte a saját ágyába a nőt és reggelig ott aludtak. H. András MEO ellenőr elmondása szerint a nő annyira be volt rúgva, hogy magával teljesen tehetetlen volt. Lefektette a szálláshelyemen lévő egyik ágyra, ahol a nő mozdulatlanul tovább aludt. K. Zoltán kiment a dolgára. D. György azt átölelve átvitte a saját ágyába és annak alétságában kombinéra vetköztette. A nadrágot azonban nem húzta le róla. Úgy vettem észre, erőszakot akar elkövetni?

Nem igaz, hogy olyan kijelentést tettem volna, hogy mint brigádtag, bármikor hozhatok nőt a lakásba és bármit csinálhatok vele. Házfelügyelőnőket nem kurváztam le, de hallottam, amikor K. kijelentette H. Mátyásnénak és Gy. Évának, hogy magukhoz járhatnak férfiak, amikor csak akarnak, de ha hozzánk jönnek, akkor mindjárt leskelődnek. Arról nem hallottam, hogy este 8 után nem szabad férfit nőszállásra, férfiszállásra nőt felvinni."

Munkahelyi zaklatás

A Sztálin Vasműben a nők nagy részét segéd munkásként vagy "titkárnőként" alkalmazták és ha eltérő képzettségük volt, akkor is sokszor csak képzettségüknél alacsonyabb munkakörbe kerültek, vagy "másodrendű" elbánásban részesültek. Ez elsősorban abból adódott, hogy a női munkát ugyan elfogadható, de semmiképpen sem elsődleges női szerepként értelmezték, másrészt a sztálinvárosi nők egy részének képzettsége - főleg a fizikai munkára épülő szakmákban - alacsonyabb volt, mint a férfiaké. Ez abból is adódott, hogy a "szakmunkásképzés" intézményesülése még kevésbé érintette azokat a generációkat, akik az ötvenes években Sztálinvárosban kerestek munkát.

A férfiak és nők munkahelyi konfliktusai között leggyakoribb a "szexuális zaklatás" volt. A tárgyban fennmaradt fegyelmi ügyekből kiderül, hogy az munkahelyi előmenetel főleg a segéd munkás nőknél sok esetben a férfi vezetővel való személyes kapcsolat milyenségén múlott. Azokat a fizikai segéd munkát végző nőket, akik az építkezés kezdetén a városba jöttek dolgozni a sztereotípiáknak megfelelően majdhogynem "prostituáltaknak" tartották, nem csoda, hogy a nők nagy része inkább irodai munkát akart végezni. Egy munkahelyi fegyelmi eljárás során H. László főművezetőről megállapították, hogy "arrogáns a segéd munkás nőkkel szemben, a legdrasztikusabb szavakat, kifejezéseket használta, úgy beszélt róluk, mint prostituáltakról, amikor a hivatalos munkaidő alatt nem főzték meg neki a teáját, nem készítették el a tojásrántottját, vagy szalonnáját időre" Egy tanú szerint H. László azt mondta, szeretné feleségét is lehozni ide, de ő idegenkedik az ötlettől.

Egy másik esetben kifejezetten a szexuális kapcsolat fejében felkínált munkahelyi előrelépés jelenik meg. G. Elek főművezető technikus "szolgálati helyén az átképzés esztorgályos nőknél erkölcsstelen ajánlatokat tett, azokat lakására hívta és munkaidő alatt is velük nem megengedett módon viselkedett". Sz. Margit 30 éves tanú így mesélte el a történeteket: "G. Elek művezetőm volt, akitől aziránt érdeklődtünk, hogy hol kaphatnánk előleget, mert áthelyezéssel jöttünk és a régi vállalatunk nem küldte el a bérünket. Előleget azonban nem tudott szerezni, de ellenben meghívta a hűgomat előttem, hogy miért olyan csacsi a hűgom, hogy éhezik és nem megy fel hozzá, akkor, amikor olyan jól érezhetné magát?.Egy alkalommal hallottam, hogy figyelmeztette a hűgomat az időre, fél 9-kor. A hűgom azonban nem ment fel hozzá. Ettől a naptól kezdve úgy csúfolta a hűgomat, hogy félkilencke. Ettől az időtől kezdve mindenhova küldözgette és nem hagyta egy helyben, hogy tanuljon. Későbbben figyelmeztettük, hogy miért csinálja ezt, akkor beosztotta egy új szaktárs mellé. A megszólításnál különböző jelzőket használt a nőkkel szemben (szőke bestia, menjen fel a lakására és ott kettýintenek egyet). Ettől kezdve a hűgom nem volt jó munkaerő és haladó átképzős, viszont azelőtt dicsérte. Azt a kijelentést tette, hogy én le tudom tagadni és azt mondom, hogy csak vicceltem, de viszont én nagyon ki tudok tolni magukkal, ha akarok."

A tanú hűgának vallomása szerint: "G. Elek művezető állandóan, nap mint nap molesztált és minden alkalommal meghívott a lakására fürödni és egy alkalommal vacsorára is, amikor lesz pia, cigarettá és minden, kettésben. Én a tanulást arra értettem, mert arra is célzott, hogy legyek a szeretője. Gondoltam is erre azért, mert minden alkalommal megfogdosta a fenekemet, a vállamat. Én egy izben kijelentettem, hogy apám lehetne, nem kell nekem egy ilyen öreg ember. Erre megjegyezte, hogy felér ő egy 18 éves fiúval is. Folyó hó 7-én, amikor egy társasággal szórakozni voltam, csütörtökön kérdőre vont, hogy miért hagyom magamat nyomkodni a lépcsőházban. Olyan pajtásias hangon beszélt a nőkkel, hogy nem egy munkahelyen való beszélgetés során mondta pl. olyan karikás a szemed, biztosan jól esett az éjjel. Nekem és M. Ibolyának. Gyakori volt az ilyen megjegyzései."

Egy 25 éves esztorgályos átképzős férfit is megidéztek tanúnak, aki feltehetőleg féltékenységből is azt mondta: "A feleségem előadta, hogy a G. szaktárs megteszi őt diszpécsernek, ha felmegy a lakására egy este. Minden alkalommal a gépe körül ólálkodott és azt is mondta egyszer, hogy megkettýintené, hogy vigye fel a lakására, mert egy könyvet kért a feleségemtől, hogy vigye fel a lakására, mert ott lesz bor, és jól fogja magát érezni, azt a kijelentést is tette, hogy a K. Magdának jó feneké van, pont alá való volna." G. Eleket elbocsátották, azzal az indoklással, hogy "alkotmányunk biztosítja a nőknél is a szocialista társadalomban a munkához és az egyenlőséghez való jogát, akkor nevezett a női munkaerőt lebecsüli".

Források

Részletek fegyelmi ügyekből

"figyelmes lettem, hogy Ő. János vasesztorgályos egy előttem ismeretlen szaktárrsal beszélget. Ő. azt mondta, most megyek a D.-hez lakás végett, s kíváncsi vagyok, hogy kapok-e, mert már három hete biztatgat lakással. Erre a másik azt mondta, hogy hiába mész, mert azt előbb ki kell érdemelni. Erre Ő. azt felelte, "hogy bassza meg a bűdös S., majd én kikaparom azokat a 300 forintokat, amit egyesek fizettek neki lakáskiutalás végett, én is bekapcsolódtam, és azt mondtam, hogy én is úgy emlékszem, mintha hallottam volna egy pár munkástól, hogy már azok is zúgolódtak ilyesmi végett, hogy 300 forintért kapnak csak lakáskiutalást D.-től?" (D. a párt alapszervezetének titkára volt a Sztálin Vasmű Gépgyárában)

"Sz. Sándor ellen indított fegyelmi eljárás, mivel a gondnokság vezetőjével szemben botrányos szavakat használt, mert nem kapott lakást?"

"B. Ilona ő a lakás külső és belső szobájában lakó L. Rozália és Sz. Erzsébet szerint hosszabb idő óta kisebb személyi tárgyakat, púder, szappan, stb. és élelmiszereket megdézsmál és ellop, ezenkívül engedély nélkül lakótársainak ruháit hordja."

"B. György munkavállaló lakásán a következő gépgyári tulajdont találták:

- 1 forrasztópáka
- 1 lemezvágó olló
- 1 csavarhúzó
- 1 franciakulcs
- 1 talpas derékszög
- 1 gömbhátú reszelő
- 1 lyukasztó kimer
- 1 lukmérő
- 2 pontozó kimer
- 1 tolómérce
- 7 vasfémfőreszalap
- rajztű
- gömbmérő
- fémfűrók
- tűreszelők
- zsírkréta
- zsákok
- november 7. első öntés plakett
- hegesztő szerszámláda lakattal és kulccsal"

"1953. november 30-án 13. 45-kor egy MÁVAUT teherató áttörte a kaput. A tettesek 10 mázsa hulladékvasat gyűjtöttek össze engedély nélkül és a Hulladék Vasgyűjtőnek 145 forintért eladták"

"P. Pál igazolatlan hiányzás és munkahelyi részegség miatt indított fegyelmi eljárás során elmondta: családi körülményeim sem elég megnyugtatók és ha hazamegyek, akkor otthon is leiszom magam."

T. Mátyás segéd munkás ellen indított eljárásban előadta: "a vábéli napokon azért hiányoztam, mert megelőző nyáron odaigérkeztem egy gazdához aratni. Arra gondoltam, hogy jelenleg a szállítási osztályon csak 500 forintot keresek és így 3 tagú kiskorú családomnak egy kis gabonát tudok szerezni télire? Büntetése 30 forint"

S. Ádám (33 éves) lakatos ellen indított fegyelmi eljárás oka: "TMK irodában kijelentette: nem baj, akármennyire is büntetnek, majd vége lesz ennek a rendszernek nemsokára, ki fogom bírni!"

K. Elemér éjjeliőr (54 éves) ellen indított fegyelmi eljárás oka: "Május 1. utcában a demokráciát becsmérelte. Elmondta, hogy a múltban korcsmáros volt és soha ilyen "topisan" nem nézett ki, mint most a demokráciában - becsmérelte a munkaerőborzót, aki őt Gyuláról ide csábította, és azt mondta, hogy "be lehettem rúgva, azért jöttém Sztálinvárosba". Keveselte a 462 forintos keresetét."

K. Elemér (34 éves) műszaki nyilvántartó ellen indított fegyelmi eljárás oka: "Ebédjegy-kártyájának hátoldalára írta: piszok, moslék, disznó, bűdös, szar, rohadt kommunista"

MOL-XXIX - F - 2 - a-68. doboz, 73. doboz. (Magyar Országos Levéltár - Dunai (Sztálin) Vasmű - 68. doboz, 73. doboz)

Beszámolók

1871/1951.

Dr. E. K.
Eü. min. megb.

Kedves S. elvtárs!

Mellékelem a beszámolót a pentelei építkezésekkel kapcsolatban. Az egyik példányt légy oly jó D. D-nek át küldeni.

A Vasmű építkezéseivel kapcsolatban felmerülő feladatok általában a következő csoportokra oszlanak:

1. szálláskérdés,
2. vízellátás,
3. étellemezés,
4. latrinák,
5. fürdők,
6. szennyvíz elvezetés,
7. szemét és légykérdés,
8. baleseti tényezők,
9. orvosi ellátás,
10. betegségmegelőző
11. egészségvédelmi szolgálat.

1. A szállások 4 félék: a régi típusú barakk, egy abrakban 4 szoba, szobánként kb 40 fő a abrak közepén vályús rendszeru mosdó. Ezen barakk túlszűfoltak, nedvesek, nehezen futhetők, általában egészségtelenek. B új típusú országos szabványú barakk. Ezek jelenleg épülnek, lásd országos szabvány. C A mélyépítőknél 20 ágyas barakk is vannak mosdó nélkül. Központi fürdővel, amely azonban elégtelen. Itt kell megemlíteni, hogy a minisztériumnak keresztlül kell vinnie azt a régebbi elhatározását, amely szerint 1951. jun. 1-ig a régi barakkban is a mélyépítőknél a vizet bevezetik. D lakóházakban képzett szállások, laktanyaszzerű elhelyezés, állandó hibája, hogy az elszállásolás nagyobb tempóban történik, mint a lakások elkészítése, ennél fogva számos lakásban még nedvesek a falak, valamint a víz és a WC hiányzik. Állandóan visszatérő jelenség, hogy az orvosnak nem jelentik be az új szállásfoglalást, így fordulhat elő az, hogy közmuvek nélküli szállásban ivó és tisztálkodó edény, árnyékszék nélkül elszállásolnak embereket. Meg kell jegyeznünk, hogy ezen a téren az utóbbi időben némi javulás állt be. Összefoglalás: tervszerubb szálláspolitikát kell folytatni. Függelék: szállásviszonyokat nehezíti az a körülmény, hogy tömegszállásokra gyermek is bekerültek, amelynek eredményeképpen fordul elő. Végleges lakásban a gyermek megengedhető, tömegszállásokon nem, annál is inkább, mert az illegálisan lakó gyermekek az orvosi ellenőrzést elkerülik. Ezt a kérdést a Párt Bizottsággal többször megtárgyaltam, talán később a közelben gyermekvárost létesítenek. Egyelőre a tömegszállásokon gyermekek tartózkodását megengedhetetlennek tartom.
2. 1951. III. 30. óta a Magasépítő Vállalat területén a szigeti kutak vize folyik, azonban a szigeti kutak közelében a kikötő építése miatt állandó amoniák van a vízben, az a körülmény szerves anyagok bomlási termékét jelenti, és megszűnésével nem lehet számolunk, minthogy nem csak a kikötő építése, hanem a majd kész kikötő forgalma és berendezése hasonló szennyeződést fog elérni. Az OKI véleménye szerint a kutak tervezésénél elmulasztották a kb 300 m-es védőterület létesítését. A végleges vízhálózat ennél fogva állandó klórozásra szorul, klóradagoló berendezés felszerelés folyamatban van. Pillanatnyilag a hálózatban Cóli fertőzés van, amely miatt már két ízben klórozás történt. Ezen kívül szigeti kutak vizében igen magas a vas és mangán tartalom, 1951 évi végig tisztító berendezés üzembe helyezése szükséges. A végleges vízhálózatnak az ígéretek szerint IV. 15-én a gyár és mélyépítés területén kellett volna lennie, azonban a körvezeték még nem ért el a fenti területre, építés alatt van. Igen nagy megterhelést jelent az, hogy a klórator hiánya miatt a vizet hetenként kétszer vizsgálni kell. A magasépítés területén két ideiglenes kút tartalékban van, a Gyárépítés területén vizet lajtokban szállítják, a mélyépítés területén saját ideiglenes kutak elegendő mennyiségű vizet szolgáltatnak. Utóbbi hetekben a vízszolgáltatásban üzemzavar ritkán van. 17-én a NEB vízellenzési osztálya értesített engem, hogy az ipari víz közlekedhetik az ivóvízzel, minthogy az ipari víz vérhas járványt már okozott. Azonnal intézkedtem a hiba megszüntetéséről és a felelősök megbüntetéséről. Az ipari (Duna) vizet állandóan klórozzuk, a klór tartalmát vegyi úton ellenőrizzük. Amióta az ipari víz klórozása történik, a vérhas járvány megszűnt.
3. Étellemezés: Főzés történik az I. sz. konyhán a II. és III. sz. konyhán. Épülés alatt van a IV. sz. konyha. A III. sz. konyha étellemező készítő is, az I. sz. konyha a célnak nem megfelelő, de néhány napon belül megkezdődik az átalakítás. Az étel osztása étkezőhelyiségekben történik, melyeknek száma nem elegendő, személyzete részben felel meg. A legtöbb küzdelem akörül volt, hogy a konyhák nem kivizsgált egyéneket is alkalmaztak. Ez a kérdés azonban a felszámolás alatt van, mert orvosaink az összes étellemezési alkalmazottakat tüzetesen megvizsgálja székletükre nézve is. A legsúlyosabb probléma jelenleg a megfelelő hűtés hiánya. E tekintetben kérek sürgős támogatást. A koszt általában kielégítő, azonban gyakran előfordul az, hogy silány árúkat kap a konyha. (Néhány héttel ezelőtt eléggé kiterjedt kb. egy napig tartó hasmenési járvány volt a telepen, melynek pontos okát az OÉT az ételek tisztátlan kezelésében találta, bár ezt határozottan nem szögezte le. Ez eset kapcsán az Étellemezési V. itteni vezetőjének pontos előírásokat adtunk, hogy milyen területre állítson ki felelősöket, a rendelkezéseket részben végrehajtotta, további végrehajtását szorgalmazzuk. Hasonló problémák vannak a büffé és a Népbolt vonalán is. Összefoglalás: étellemezési területen kijavítandó: hűtés, árúk minősége, a kiszolgáló személyzet kiválogatása.
4. A WC viszonyok a következők: a lakóházakban vízőblítés WC-ék (nem mindegyik működik még B a felvonulási helyeken szovjetrendszerű vízőblítéses guggoló típuslatrinák C azokon a helyeken, ahol nincs még víz, közönséges árnyékszék. A típus latrinák még nem készültek el teljes számban annak ellenére, hogy 1951. III. 15-én ígérték azokat. Véleményem szerint IV. 30-án fog mindegyik elkészülni. A WC-eket külön brigád tartja megfelelő tisztasági viszonyok között. A típuslatrinák elkészésének oka a magasépítés és vízvezeték szerelő V. összműködésének hiánya.
5. A magasépítés területén 84, a mélyépítés területén jelenleg 40, de rövidesen ennél több zuhany áll rendelkezésre. Borovszki elvtárs egy 100 zuhanyból álló központi fürdőt javasolt, amelynek mielőbbi felépítése igen kívánatos volna. Jelenleg költségi okok miatt az építkezés megindulása késik.
6. A magasépítés területén szennyvíz-hálózat van, de derítés egyelőre még nem működik. Ígért szerint IV. 30-ra készen lesz. A mélyépítés területén működik két olyan derítő telep, amelynek vize szabadon csurog le. Ezeknek átépítése a régi barakk vízellátásával kapcsolatos.
7. A személtérakótelepet dr. Fehér Gyula elég jónak találta. Egyben azt az utasítást adta, hogy a szemétszállítás fedhető bádodgedényekben történjék, de azok megrendelését a NEB a leendő tanácsunk költségmegterhelésével óhajítja rendezni. A kérdéssel kapcsolatos a légyirtás problémája, mintegy 30.000 Ft költséggel, melynek fedezetét Borovszki elvtárs először vállalta, de IV. 17-én úgy nyilatkozott, hogy külön költségkeretet kell kérnie. Erre vonatkozó válasz a közeli napokban várható. Engedélyezés esetén IV. 30. és V. 10. között fog a légy elleni permetezés megtörténni, jó lenne, ha ezt a kérdést a minisztérium támogatná. Nem találom megnyugtatónak azt, hogy a szemét kérdést kizárólag a leendő tanács megalakulásáig el kell halasztani.
8. A legtöbb balesetet szeges deszkák, el nem kerített gödrök, helytelen állványozás, gondtalan (yyy) csillekezelés okozza. (Erre vonatkozóan lásd a IV. 16-án tartott munkavédelmi konferencia jegyzőkönyvét.) Megoldás: szoros együttműködés a muszaki és eü. vezetők között.
9. Orvosi ellátás: jelenleg 4 gyógyító orvos, 1 fogorvos, (a mélyépítőknél Budapestről hetenként kétszer rendel 1 fogorvos). Hetenként kétszer nemibeteg rendelés, havonta egyszer terheségi tanácsadó. Működik egy 60 ágyas központi betegállomás, van egy korszerű szűrőállomás, amely főleg formiol üzemre épül. A betegek ellátását a magasépítésnél egy épületben elhelyezett 3 db orvosi rendelő, egy fogorvosi rendelő, egy gyógyszerár, az egyik rendelővel egy helyen levő univerzális röntgen és a mélyépítőknél 1 db rendelő végzik. A fentiekben kívül 2 db mentőautó áll rendelkezésünkre, melyek részére korszerű mentőgarage a szűrőállomás mellett most épül. Nagy nehézséget jelent az, hogy kevés az orvos. Kb. 11 munkavállalóra 4 orvos, pedig kétszeres normát számolva is még két orvos kellene. Figyelembe kell venni azonban a

szűrőállomás döntő jelentőségét a betegség megelőzés szempontjából azonban a meglévő alacsony orvoslétszám mellett a szűrőállomás egyelőre kizárólag a tetu elleni és a tífusz elleni tevékenységet folytat. Reggel és este történik az újonnan jelentkező munkavállalók tetuvizsgálata és a tífusz elleni védőoltása. A szűrőállomás eredeti célja azonban az új munkavállalók alkalmassági szempontból történő vizsgálata volna, Mandul reakcióval összekapcsolva. Ezt a funkcióját azonban csak akkor tudja elvégezni, ha a jelenlegi munkáslétszámhoz viszonyítva legalább még egy orvos lenne. Figyelembe kell venni azt a körülményt, hogy az itteni orvos feladata nem mérhető össze egy közönséges körzeti orvos tevékenységével, mivel hogy az építkezés különleges viszonyokat teremt, ennél fogva a gyógyító orvos egyben megelőző munkát is végez, vagy legalább is kellene végeznie. Napirenden van pl. okáért különböző szűrővizsgálatok kérelme, amelyet nem lehet elhárítani és nem is volna helyes, mert akár az iparos tanulók szűrővizsgálatáról, akár különleges munkára jelentkezők előzetes vizsgálatáról van szó, szükséges elvégezni.

Továbbá egy orvos egész napi munkaidejét lefoglalja az ügyeleti szolgálat, több időt lefoglal továbbá a konyhák és raktárak napi vizsgálata. Ezek alapján a 2.000-es normán felül még egy orvost kell venni, aki a higiénikus funkciókat rendszeresen végzi. Jelenlegi 4 orvos a fentiek alapján nagyon kevés. A szűrőállomás nem a kívánt profil szerint működik. Megjegyzendő még az, hogy dr. Fiedrich Péter csak 3 heti időtartalomra ideiglenesen dolgozik a vasmuveknél. Betegápoló nővér elegendő van.

Azonban az egyik elmenőben, pótlását Dubovitz Dénes dr. kértem. Minden 500 munkavállalóra 1-1 hivatásos tisztaságfelelős nővér van, aki napi 8 óra munkaidőben a szállások tetutelenítését és ellenőrzését végzi. A nővérek fizetésrendezése az Orvosegészségügyi Szakszervezet eléggé nem kifogásolható módon történő késedelme folytán a mai napig nincs megnyugtató módon elintézve, a szakszervezet a mai napig nem nyilatkozott a nővérek fizetéséről, végül is vállalaton belül rendezték.

Összefoglalás: sürgős pótlást kérünk orvosok tekintetében.

10. A megelőző szolgálat tényezői: szűrőállomás, időnként szűrővizsgálatok, rendszeres étel és konyha vizsgálat, rendszeres szállásvizsgálat, vízellenőrzés, közmuvek sürgetése, nem és terhesség tanácsadás, tisztasági vizsgálatok, eü. propaganda, (ez utóbbi egyelőre gyengén működik) elsősegély tanfolyamok. Tervbe vettük, hogy a közeljövőben vöröskeresztes sarkokat állítunk be.

Dunapentele
1951. IV. 18.

dr. E. K.
eü. min. megb.

J e l e n t é s

A Dunai Vasmu építkezésénél az egészségügyi viszonyok január 1-től június 30-ig elég jól fejlődtek. Ezt a fejlődést csoportokba foglalva a következőkben lehet rögzíteni:

1./ Szállás kérdés

Januárban túlnyomó többségben barak szállások voltak, kb. 2 lég m³ személy egységekben. A szállások tekintélyes részében a dolgozók részére vízszolgáltatás vezeték útján nem volt. Kőépületek csak igen kis mértékben álltak rendelkezésre, azonban a légkubatura valamivel jobb volt, de a kőépületekben még kevésbé volt biztosítva a vezetéki vízellátás.

A jó szállás szerves kiegészítő része a helyesen épített WC. E kérdésben januárban a legkezdetlegesebb viszonyok uralkodtak. Júniusban a Mélyépítők régi abrakjaitól eltekintve minden barakban vezetéki vízszolgáltatás van, a végleges épületekben kevés kivételtől eltekintve hasonló a helyzet. Mindenütt vízbőlítéses WC (vagy guggoló, vagy angol rendszeru) tartoznak a szállásokhoz. Az új barakk nagyobb levegő mennyiséget biztosítanak egy főre. Itt csupán azt kell megjegyezni, hogy az országos szabványoknál a barakk befelé nyíló ablaklak való ellátása helytelen, minthogy ezáltal az ablakok alatt emeletes ágyak nem helyezhetők el. *Ezt a szempontot a további tervezésnél figyelembe kell venni.*

Az *N. T. határozat* kimondta, hogy házaspárok részére külön barakk építendő. E határozat végrehajtása nem történt meg. Csupán annyi kezdeményezés történt, hogy a végleges épületekben kis helyiségeket házaspárok rendelkezésére bocsátanak. Ez a megoldás azonban igen szerencsétlen, minthogy az úgynevezett szekciós épületekben a laktanyaszerű elszállásolás során a fent említett kis helyiségek mosdó szobák lettek volna, mivel azonban ezeket a házaspárok használják, így a mosdó szoba lehetősége elesett, így kizárólag lakásonként egy vízvételi lehetőség áll rendelkezésre. Ez a körülmény maga után vonja a tisztálkodás csökkentebb voltát.

Szükséges volna a Mélyépítők régi abrakjaiba a vizet mielőbb bevezetni, miután a jelzett barakokban semmilyen vízvételi lehetőség nincs, hanem központi fürdő áll a dolgozók rendelkezésére, amely megoldás különösen hidegebb évszakokban távolról sem kielégítő. Meg kell jegyeznünk, hogy az egészségügyi normák által megkívánt lavór, ivókanna mennyisége a kívánalmaknak kb. felét fedezi, ami által a tisztálkodás lehetőségét egészségügyi szempontból nem találjuk kifogástalannak.

A szállások folyamatos fertőtlenítését az e.ü. szolgálat látja el, D. D.T. por 14 naponkénti használatával és a szállások hetenként történő szakszerű ellenőrzésével. Az e.ü. személyzet száma 36 fő. Számuk 500 dolgozóként 1 fővel fog emelkedni.

1./ Gyermekkérdés

Januártól kezdve a lakótelepen, - jól lehet hogy elvileg gyermekeknek tartózkodniuk nem volt szabad, - a gyermekek száma fokozatos emelkedést mutatott. A júniusi számlálás adatai szerint mintegy 140 kiskorú gyermek tartózkodik az építkezés területén. Kielégítőnek kizárólag azon gyermekek viszonyai mondhatók, akik külön lakással rendelkező szüleiknél laknak. Ezek száma azonban elenyésző, mintegy 95%-ban a gyermekek tömegszállásokon laknak, amely körülmény úgy a gyermekek egészségügyi és nevelési szempontjából, részben a dolgozók éjszakai nyugalma tekintetében erősen aggályos.

Az *N. T. határozat* kimondja, kétszer 150 személyt befogadó képességu gyermekotthont kell létesíteni, gyermekek részére, azonban a mai napig a gyermekek elhelyezése ilyen módon nem történt meg. Meg kell jegyeznünk, hogy a lakótelepen kismértéku kanyaró és fültömírigy lob járványos megbetegedés állandóan észlelhető, mely körülmény a tömegszálláson lakó gyermekek jelenlétével orvosilag bizonyítható módon függ össze. A Neb szociális osztályának tájékoztatása szerint gyermekotthon részére a szemrevételezés megtörtént.

Az e. ü. szolgálat elrendelte a gyermekek kötelező bejelentését, azzal a céllal, hogy a városban szokásos e.ü. és gyermekvédelmi intézkedéseket végre lehessen hajtani. A bejelentést a szülők általában nem hajtották végre, úgy hogy csak felkutató módszerekkel sikerült a gyermekek tartózkodási helyét megállapítani. Az e. ü. szolgálat álláspontja az, hogy a végleges lakásokba bejelentett gyermekek tartózkodhatnak, de a tömegszállásokról mielőbb gondoskodni kell a gyermekek kitelepítéséről megfelelő gyermekotthonokra.

3./ Élelmezés

Januárban egy igen kezdetleges konyha, max. 5.000 kapacitással és egy közepes minőségű konyha 3.000 kapacitással látta el az üzemélelmezés feladatait. Május 2-től a 3. sz. konyha megépült, mely a későbbiek során átépítés segítségével 8.000 fő részére tudta a főzést biztosítani. Meg kell jegyezni azonban, hogy ez a nagyjából korszerű konyha nem rendelkezik megfelelő sterilizátorral (a helyiség alsó részei hidegek), így az elmosogatott edények megfelelő hőkezelésben nem részesülhetnek. Készülőben van egy, a 4. sz. konyha, átépítés alatt a korszerűtlen 1. számú, megnagyobbították a 2. sz. konyhát. Mindezek összesen kb. 20.000 fő élelmezését biztosítani fogják.

Május 2-án és 7-én minden alkalommal kb. 200 főre kiterjedő ételfertőzés történt, amelynek oka a tisztátalanul kezelt edényekben fellelhető és ott felszaporodott bacilusok jelenléte volt. További hasonló eset megelőzésére a mosogatási rendszer megváltoztatását vezettük be, azóta a viszonyok tetemesen javultak, *de feltétlenül szükség van élelmezési technikus küldésére.* Ezt egy májusban az Élelmezési Egyesülés megígérte, azonban mai napig ilyen szakkáder Dunapentelére végleges jelleggel nem érkezett meg.

Igen aggályos az a körülmény, hogy a népboltok és büfék vezetői következetesen nem hajtják végre azt a rendelkezést, mely szerint csak orvosilag kivizsgált egyének működhetnek fenti helyeken, ami által a dolgozók egészsége állandóan veszélyben forog. Többrendbeli büntetés is történt, azonban úgy látszik a pénzbüntetés nem elég hathatós eszköz az ilyen hanyagság megszüntetésére.

4./ Orvosi ellátás

Januárban a lakótelep orvosi ellátást összesen 2 orvos végezte. A helyzet a mai napig nem javult annak ellenére, hogy 3 körzeti orvos, 3 fogorvos és 1 nemigondozó vezető orvos állnak a gyógyítás szolgálatában. Ezeket kívül egy orvos az egész szervezet irányításával foglalkozik, a higiénikus feladatok ellátását pedig egy tisztiorvos végzi. Az országos normák szerint minden 2.000 dolgozóra egy gyógyító orvosnak kellene lennie. Ettől azonban nagyon távol állunk, minthogy 14.000 dolgozóra összesen 3 gyógyító orvos esik. Ha figyelembe vesszük azt, hogy a gyógyító orvosi tevékenységen kívül minden új munkavállalót a szűrőállomáson munkaalkalmassági vizsgálatnak is alá vetnek, mely szolgálat hetenként 400-500 fő teljes kivizsgálását teszi szükségessé és ha ehhez hozzávesszük, hogy a gyógyító orvosok száma négyvel kevesebb a kívántnál, akkor az *orvosi ellátás rendkívül aggályosnak mondható*.

Az *N.T. határozat* kimondta, hogy az orvosok számát hárommal kell emelni. Bár ez az *N.T. határozat* minőségi meghatározást nem tartalmazott, de nem vitás, hogy a körzeti orvosi gyakorlatot folytató orvosok számának emelését célozta, sajnos azonban 2 fogorvos és 1 tisztiorvos képezte az *N.T. határozat* végrehajtását és bár ezekre kétségteljesen szükség volt, ez a megoldás a gyógyító orvosok számát nem emelte, úgy hogy az orvosi ellátás gyógyító vonalon a mai napig megoldatlan. Jelenleg orvostanhallgatók és szigorló orvosok kéthetenkénti váltásban látják el a legszükségesebb igényeket, azonban ez a megoldás egészen kezdetleges és aggályosnak mondható. A helyzet további rosszabbodása várható két okból:

- a. nyári szabadságok megkezdésekor az orvosok száma még jobban csökken,
- b. a dolgozók számának állandó emelkedése az előbb felsorolt aránytalanságot még jobban fokozza.

Ebben a kérdésben semmi javulás nem látszik és sürgős segítség szükséges, olyan módon, hogy biztosítani kell legalább 2.000 dolgozóra 1 gyógyító orvost (jelenleg 3:14.000), valamint a szűrőállomás állandó kiszolgálására egy külön orvost.

Az *N.T. határozat* kimondja, hogy Dunapentelére a legjobb kádereket kell biztosítani. A három meglévő gyógyító orvos közül egy nyolc hónapos diplomával rendelkezik, egy meglehetősen képzetlen, idősebb, volt OTI orvos és egy volt sebész található. Ez utóbbi szakmai és politikai magatartása ellen súlyos kifogások merülnek fel. Minőség tekintetében is szükség volna az *N.T. határozat* végrehajtásának biztosítására. Az Egészségügyi Minisztérium ebben a tekintetben nagy erőfeszítéseket tett, azonban az országos orvoshiány a megoldást megnehezíti. Feltétlenül kell mindezek ellenére Dunapentele részére biztosítani a fenti követelményeket mennyiség és minőség tekintetében.

5./ az *N.T. határozat* kimondja, hogy a tanácsa a kivitelező vállalatoktól május 31-ig vegye át az e.ü. személyzetet. Ezt a rendelkezést a tanács végrehajtotta, azonban a szállások tisztaságát és fertőtlenítését biztosító hivatásos tisztaság felelősöket (számuk 39 fő), a Pénzügyminisztérium és a beruházó vállalat között lefolytatott tárgyalások alapján június 29-én nem vették át.

A tanács e.ü. osztálya a feladatokat megoldja, jól lehet adminisztratív káderek hiányában az adminisztratív munka erősen háttérbe szorul. Az osztály komplett működése július 8-ig megtörténik.

6./ Röviden kell még szólni az ivóvízről, mely ma már általában a legtöbb szálláson található, továbbá a szennyvízelvezetésről. Ez utóbbi egyelőre igen kezdetleges, minthogy szennyvíz vezeték utolsó szakasza nyílt rendszerben ömlik, ami által fertőzési veszélyt jelent.

7./ Az *N.T. határozat* május 15-ig piac létesítését rendelte el. A piac felállítása megtörtént, azonban úgy látszik, hogy a fejlődés útja a városban elhelyezett bódék megvalósításával fog történni.

Dunapentele, 1951. július 2.

/dr. E.K. s. k./
Eü.min. megbízottja

MOL-XXIX-f-2-a-76. doboz (Magyar Országos Levéltár - Dunai Vasmu - Általános iratok 1948-1969 - 76. doboz)

26/1. Üzemi Bizottság
Sztálinváros

Szabad Nép
Szerkesztősége

B u d a p e s t
VIII. ker. Blaha Lujza tér 3.

Kedves Elvtársak!

Sztálinváros építői a szántóföldek helyén létrehozták első szocialista városunkat, öntödéjével, nagykohójával, tuzálló téglagyárával és lakóházak sokaságával. A lakóházak mellé épületek, napközi otthonok, óvodák, bölcsődék. Nagyon sok ifjú dolgozónk van, aki itt kötött házasságot és ebből a házasságból család született. Odáig rendben is van minden, míg megszületik a kicsi, de mikor elérkezik az az idő, hogy bölcsődébe, vagy napközi otthonba lehessen tenni, akkor megkezdődik a harc a Tanács, és a szülők között. *Mindenkinek van helye a bölcsődékben, napközi otthonokban, de alig jut hely az építők gyermekeinek*, még azoknak sem, akik állandó lakosai Sztálinvárosnak.

Nem tudjuk mi lenne akkor, ha nem volna a NEB hogy vajon milyen okra hivatkoznának a *Tanács oktatási osztályán*, hogy a *NEB nem engedi, a NEB nem járul hozzá*. Felvetették azt, ha az építők családjaikat el akarják helyezni, akkor építsék fel az óvodákat. Felépítettük a 100 személyes óvodát, június 17-én kellett volna megnyitni, sőt Sófalvi elvtársnak, a tanács oktatási osztály vezetőjének volt egy felajánlása, hogy május 17. tiszteletére, a választásokra átadják az óvodát. Az óvoda fel van szerelve, huzamos harc volt a költségvetés elfogadásával, ennek ma két hónapja, az óvodában a gyermekek még sincsenek elhelyezve, mert személyzet hiányra hivatkoznak. Hát vajon *hogy akarunk mi munkaeöröket biztosítani, ha a gyermekeik mellé kötött anyáknak nem biztosítjuk azt, hogy el tudjanak helyezkedni, dolgozni tudjanak*. Az anyák naponta járnak a Tanács oktatási osztályára, hogy gyermekeiket el tudják helyezni, s mindig csak ígéretést, elutasítást kapnak. Mi már csak azon csodálkozunk, hogy az ott dolgozó Pintér elvtárs melyik bürokratikus könyvből szedi ígéretéseit.

Dolgozóink felvetik azt, hogy miért kell elválni családjuktól és kinn Rácalmason elhelyezni, mikor a rendelet intézkedik arról, hogy a családokat nem szét választani, hanem összetartani kell. *Kinn a munkahelyeken a szüleivel nagyon sok gyermek tartózkodik. A legutóbb az érc téren 12 gyermek volt. Vajon nem-e a napközi otthonba volna ezeknek a helyük*, ahol nyugodtan játszhatnak, és nem aggasztanák szüleiket munkaközben, hogy vajon milyen baleset éri őket.

Kérjük az Elvtársakat, hogy legyenek segítségünkre az óvodák és a bölcsődék megnyitásában az építők gyermekei részére is. Az évek óta itt dolgozó építőmunkások ezt jogosan elvárják.

Sztálinváros, 1953. VII. 17.

Elvtársi üdvözléssel:

G. Gy. s. k. B. I. s. k.
term. biz. eln. TT. elnök

Titkárság Budapest, 1953. augusztus 31.
Levélszám: 966.

Szabad Nép
Levelezési osztály

B u d a p e s t
Blaha Lujza tér 3.

Hivatkozással 53/22755/MJ/GJ sz. levelükre a megküldött mellékletek visszaszármaztatása mellett az alábbiakat közöljük.

A lenti elvtársaink megvizsgálták a Maximenkó köz 1. sz. házban lakó családok elhelyezését és a mellékletben foglaltakat nagyjából igaznak találták.

J. J-né részére biztosítunk egy konyhát azért, mert munkahelyén jól dolgozik, ezzel szemben Ja. J-né és D. Gy-né elvált asszonyoknak semmi körülmények között nem biztosítunk külön szobát, mert erkölcsi magatartásuk kifogásolható. Mindketten Vaskut községből, gazdag sváb családból származnak és a demokráciához való viszonyuk sem megfelelő.

A levélben említett O. szaktárs /Gépgyár dolgozója/ valóban nem kapott és nem is kap lakást, mivel letelepedési engedélyt sem kap múltbeli politikai magatartása miatt. Felszabadulás előtt államügysz volt.

Egyébként egész Sztálinvárosban az az álláspont, hogy ne tartózkodhassanak gyermekek a szálláshelyen és bár a városból háromszor kihelyeztük a gyermekes családokat vidéki szállásokra, nem tudjuk megakadályozni a beszállást. Ebből adódnak elő az ilyen tömegszállások, mert a vállalatok sem tartják be azt a rendelkezést, hogy a szálláshelyre nem szabad gyermekeket vinni.

Az építőipari dolgozóknál van egy olyan törekvés, hogy minél többen szeretnének végleges lakást kapni, de ezt a jelenlegi körülmények között, amikor elsősorban a Vasmu végleges dolgozóinak kell lakást adnunk, nem tudjuk biztosítani. Ez elégedetlenséget szül az építőipari dolgozók körében. Állandóan azt vetik a szemünkre, hogy őket nem tartjuk teljes jogú embereknek, mindig a vasasokat helyezzük előtérbe és lassan ezt a helytelen beállítást a helyi építőipari szakszervezet is átveszi és hangoztatja. Ennek az ellenkezőjét bizonyítja az a 10 millió forintos beruházás, amellyel a dolgozók szociális helyzetét szállás, étkező, fürdő, zuhanyozók, stb.) fogjuk megjavítani és amellyel az építőipari dolgozók helyzetét könnyíti meg. Az eddigi kimutatásokból is kitunik, hogy az építőipari dolgozók a rendeletben előírt 5%-nál több lakást kaptak, úgyhogy erre való hivatkozásuk nem felel meg a valóságnak.

Eltvársi üdvözléssel

S. E.

G o n d n o k s á g

Városi Tanács V. B.
Egészségügyi Osztálya 3132 7. május 22.
Áll. Közeg. Felügyelő
H e l y b e n

27-20

A radari munkásszállások közegészségügyi hiányosságai.

Fenti tárgyban hozzánk intézett 828/-7-20/1957. ákf. számú átiratára közöljük, hogy a Vasmu Gondnokságának a Radar területén összesen 2 lakóabrákja van jelenleg üzemeltetés alatt, ahol a leiratban megemlíttett eü. kifogások nem merültek fel.

Az átiratban felsorolt hiányosságok a 26-os Vállalat kezelése, illetve üzemeltetése alatt álló lakóbarakknál mutatkoznak, tehát természetesen annak megsejtesítése az üzemeltető vállalat kötelessége.

Megjegyezni kívánjuk, hogy a radari lakóbarakok 70%-át az Építőipari Vállalatok használják, a Vasmunek mindössze 4 abrákja volt, de május 1-vel lecsökkent kettőre és a további átköltöztetés a Délváros területére folyamatban van.

A Vasmu Gondnokság a hiányosságok megszüntetése következtében felmerülő költségek reá eső részét /esetleg 4 abrak után/ mindenkor hajlandó megtéríteni. Nem tudja ellenben vállalni azt, hogy az Építő és más Vállalatok által évek óta elmulasztott fekália kitisztítást és egyéb felmerülő karbantartási munkákat elvégezze.

Véleményünk szerint a WC-k, derítők és csatornák kitisztítása is annak a vállalatnak kötelessége, aki a területet üzemelteti tekintve, hogy azok a használat következtében kerültek olyan állapotba, hogy tisztítani vagy javítani kell.

Kérem a fentiek szíves tudomásul vételét.

B. A.
igazgató

Tájékoztató

Sztálinvárosi Építők kulturális életéről

Sztálinváros és Sztálin Vasmu területén az alkotmányunknak megfelelően biztosítva van a dolgozó művelődéséhez való joga.

A szakmai továbbképzés a technika elsajátítás különböző esti tanfolyamokon keresztül van biztosítva a dolgozó számára. De a tanulás mellett nem feledkezünk meg a széles körű szórakoztatás biztosításáról sem.

Az építkezés területén megnyílt az első végleges mozi. A Dózsa György filmszínházban az ország legszebb és legmodernebbül berendezett filmszínházába, a Budapesti elsőhetes mozikkal egy időben kerülnek bemutatásra a szovjet, a népi demokráciák és a legjobb magyar filmek, azon kívül minden haladó film.

{Kézzel írt széljegyzet: "754 személyes"}

Az Építők Szakszervezet Területi Bizottságának vezetése és irányítása mellett két kultúrotthon működik. Ezekben rendszeresen tartanak különböző népszerű - természettudományi, szakmai, politikai - előadásokat. A kultúrotthonokon belül az állandó változatos előadások mellett megtalálják a legváltozatosabb szórakozási lehetőségeket is. Rendszeresen vendégszerepelnek színészek, üzemi kultúrscsoportok és a legkiválóbb énekesek, táncosok, népi együttesek és artisták.

A könyvet szerető dolgozók megtalálják az építkezéseken mindenféle munkahelyeken, kultúrszobákban, vállalatok központjában csakúgy, mint a két kultúrotthonban a könyvtárakat. A szakszervezeti könyvtárakban mintegy ötezer könyv biztosítja a dolgozók művelődését. Ezen kívül a Városi Tanács könyvtárában több mint ötezer szakmai és több mint 3.500 szépirodalmi és ideológiai könyvet találni.

Szálláshelyek mellett 21 kultúrszobában a dolgozók megtalálják a legváltozatosabb szórakozási eszközöket, asztali tenisz, sakk, dominó, rádió, lemezjátszó és hanglemezek, azon kívül különböző társasjátékok.

Szórakozási lehetőségek a Városépítés területén:

Dózsa György filmszínház	József Attila kultúrotthon
15 kultúrszoba a szálláshelyeken	

Szórakozási lehetőségek a Mélyépítkezés területén:

Petőfi Sándor Kultúrotthon	6 kultúrszoba szálláshelyeken
----------------------------	-------------------------------

Nyáron 8.000 dolgozót befogadó szabadtéri mozi és színház.

Szakszervezet biztosítja a dolgozók részére, akik kedvet és tehetséget éreznek, hogy a művészet valamely ágában részt vegyenek - színjátszó csoport, kultúrbrigádok, énekkarok, népi táncosportok és a zenét kedvelő, úgy a haladó, mint a kezdők részére - a továbbtanulás. Azon kívül irodalmi és képzőművészeti körök működnek, ahol a dolgozók széles tömegei fejleszthetik kulturális tudásukat és kapcsolódhatnak be az új szocialista kultúra kialakításáért folytatott harcba.

Felvétel

Ezt kell tudni minden dolgozónak!

A felvételt minden dolgozó legelőször a Szuróállomásra lép be, ahol alapos belgyógyászati vizsgálatra kerül, vérvizsgálatot végeznek rajta és tyfus-oltást kap. Ahol szükséges, ott fertőtlenítés is történik.

[kézzel írt széljegyzet: "Nem kell így részletezni. Vérfagyasztó"]

A Szuróállomás biztosítja a Sztálinvárosban dolgozó sok-ezer ember egészségét és megóvja őket a kintről behurcolható járványveszélytől. A szuróállomási vizsgálatok eredménye alapján történik a dolgozók munkába való állítása, illetve beosztása, egészségi állapotának megfelelően. Ezzel elkerülhető, hogy gyengébb erőltetésben levő dolgozókat egészségükre ártalmas munkára osszanak be.

[kézzel írt széljegyzet: "Ne így!"]

Ha a dolgozó a késő délutáni órákban, vagy este érkezik, amikor munkába állítása már nem lehetséges, az orvosi vizsgálat után a Szuróállomásról az ideiglenes szállásra megy. (a szuróállomás mellett lévő barakképület). Az ideiglenes szálláson a dolgozó csak egy éjszakát tölthet.

Munkásellátás

A Szuróállomás után a dolgozó a központi Munkaerőelosztóba megy (ugyanott, ahol az ideiglenes szállás van), ahol közlik vele, hogy melyik vállalatnál kell munkába állnia. Innen a kijelölt vállalat Munkaerőgazdálkodásra kísérik, ahol megtörténik a felvétel, közlik vele, hogy melyik munkahelyen fog dolgozni. [kézzel írt széljegyzet: "És elvezetik oda"] A kijelölt munkahelyen közlik a dolgozóval, hogy hol kell munkába jelentkeznie és a vállalat elszállásolási megbízottja útján szállást biztosítanak részére. A szállást a vállalat díjmentesen bocsátja a dolgozók rendelkezésére, a futásról és takarításról is a vállalat gondoskodik. Minden dolgozónak magának is ügyelnie kell azonban a szálláshelyek tisztaságára, hogy a pihenőidőt minél jobb körülmények között tölthessék el.

A női dolgozók külön női építkezésen is dolgozhatnak és részükre külön női szállásokat biztosít a vállalat.

Azok az ifjúmunkások, akik 18. életévüket még nem töltötték be, és 2-3 hónapig rendszeres dolgoznak, építőipari tanulóknak jelentkezhetnek.

Sztálinvárosban kötelező bejelentési rendszer van, úgy hogy mindenki a beköltözés napján töltsen ki a rendőri bejelentőlapot, [kézzel írt széljegyzet: amit a házfelügyelőtől kap meg], és ügyeljen arra, hogy a megfelelő szelvényt még aznap a rendőrség által lebélyegezve visszakapja. [kézzel írt széljegyzet: "Hol kapja?"] A vállalatok a felvétel után minden munkavállaló részére arcképes személyazonossági igazolványt állítanak ki, melyet minden dolgozó saját érdekében gondosan őrizzen meg. (az igazolványhoz szükséges fényképet a vállalat díjmentesen készíti el). A vállalatok a dolgozó belépésekor jelvényt is adnak, amelynek viselése Sztálinváros területén kötelező. [kézzel írt széljegyzet: "??"]

Az egész dolgozó magyar nép megbecsülése és szeretete kíséri azokat, akik a béke hatalmas bástyáját, az első szocialista várost, Sztálinvárost és a Sztálin Vasmevet építik. Az öntudatos dolgozók éppen ezért nem turik meg soraik között a fegyvermeztleneket, hanyagokat, az igazolatlan távolmaradókat. A téli időszakban az építkezéseken a dolgozóknak gyakran meg kell birkóznia az időjárás viszontagságaival. Sztálinváros becsületes építői mégis nagy lelkesedéssel dolgoznak sárban-fagyban, mert tudják, hogy nagy megtiszteltetés és kitüntetés hazánk büszkeségét építeni. Sztálinvárosban a dolgozók becsületes munkájukkal maguk és egész dolgozó népünk boldog jövőjét építik és ezért minden dolgozónak kötelessége és becsületbeli ügye, hogy fegyvermeztelen dolgozzon. Az a dolgozó, aki engedély nélkül távol marad a munkahelyéről, hiányzik, későn jár a munkahelyére, nemcsak magát, hanem munkatársait is megkárosítja.

[kézzel írt széljegyzet: Nem csak szóban becsülik meg. Ellátás! Étkezés pl. Többet!"] Ha a dolgozó el akar távozni a vállalatától, írásban kell a vállalat igazgatójának a felmondást beadni. Ha az igazgató nem ad engedélyt a távozásra, mert a dolgozó nem tudta megindokolni, hogy miért akar elmenni és ennek ellenére a *kétheti felmondási idő letöltése után a dolgozó elhagyja a vállalatot, önkényes kilépőnek számít.*

Az önkényes kilépő csak közvetítő útján kaphat munkát. Ez azt jelenti, hogy nem oda megy dolgozni, ahová akar, hanem ahová kiközvetítik. Az új munkahelyén az önkényes kilépő dolgozó ha megbetegszik, egy évig keresetének csak a felét kapja táppénzben, két évig pedig fizetett szabadságának szintén csak a fele jár.

Az a dolgozó, aki felmondási idő letöltése nélkül [kézzel írt széljegyzet: vagy bejelentés nélkül] elhagyja munkahelyét, súlyos hibát követ el, ezért *fegyelmi úton bocsátja el a vállalat.*

A fegyelmi úton elbocsátott dolgozó csak oda mehet dolgozni, ahová kiközvetítik, új munkahelyén nem kap fizetéses szabadságot, és ezen kívül 3 hónapig keresetéből 10%-ot levonnak.

Az ilyen fegyvermeztelen dolgozókat, akiket Sztálinvárosból fegyelmi úton bocsátottak el, más vállalatok nem szívesen alkalmaznak - még kiközvetítés esetén sem. És az öntudatos dolgozók nem veszik be a soraikba.

A Sztálin Vasmevet a dolgozóknak jó kereseti lehetőség van biztosítva. Egy segédmunkás - ha normáját teljesíti 100%-ra, és kidolgozza becsületesen a munkaidőt - keresete 500-600 Ft, míg a szakmunkásoké 1000,-1100,- Ft. A törzsbér után a dolgozó 10% sürgősségi pótlékot is kap abban az esetben, ha abban a hónapban egy igazolatlanul mulasztott napja sincs. A fizetést a dolgozó két részletben kapja: egyszer a részfizetést, másodszor a végelszámolást. A kifizetés az építésvezetőségeken keresztül történik. A dolgozó saját érdeke, hogy a napi munkaidejét a muvezető beírja az óraellenőrző könyvbe. Úgy a reggeli, mint az esti névsorolvasásnál a személyes megjelenés kötelező. Minden dekád végén a brigádvezetőjén keresztül győződjön meg, hogy minden ledolgozott munkaóráját, valamint teljesítményét a munkavezető elszámolásra beadta-e? Amennyiben a dolgozónak panasa van a kifizetett munkabérről kapcsolatosan, forduljon legelőször a munkavezetőjéhez, normásához, vagy bérelszámolójához. Tartsa szem előtt mindig, hogy a munkaidő alatt történő bérelszámolókhöz, normásokhoz való járkálás saját keresetét csökkenti.

[kézzel írt nehezen olvasható széljegyzet: Ne ő, és csak a brigádvezető menjen a muvez.-höz.]

Orvosi és egészségügyi ellátás

Legfőbb érték az ember. Ez az elv érvényesül Sztálinvárosban, mikor minden újonnan jött dolgozó először orvosi vizsgálaton megy keresztül. Az orvosi vizsgálat helye: a Szuróállomás. Itt jól képzett orvosok és korszerű felszerelés állanak az orvosok rendelkezésére. Úgy válik gyakorlattá az az elv, hogy a szocialista várost egészséges dolgozók építhessék, kívülről sem járványt, sem elődsieket ne hozzanak be a város területére. A Szuróállomáson a vizsgálatra jelentkező dolgozók a váró helyiségben megkapják kartonjaikat, utána átesnek az általános vizsgálaton. (élődsiek, ruha-vizsgálat), majd vérvételre és megelőző oltásokra mennek. Az oltások után belgyógyászati vizsgálaton mennek keresztül.

[kézzel írt széljegyzet: "Nem kell ennyire részletezni"]

A női munkavállalók az egészségügyi kormányzatunk gondoskodása {eredetileg írt közben szó következtében-re javítva} következtében nőgyógyászati szakvizsgálaton is átesnek, hogy a női szervezet sajátos adottságai a munkára való osztályozásnál figyelembe vehetők legyenek. Minden dolgozó röntgenvizsgálásra kerül.

Az így átszurt dolgozók, akiket munkára egészségesnek találtak, megkapják a végleges egészségügyi kartonjaikat, mely Sztálinvárosban való tartózkodás alatt részükre okmányként szolgálnak. Ezeket a kartonokon tüntetik fel, hogy milyen munkára alkalma a dolgozó. Ezzel a kartonnal jelentkeznek a munkaerőtartalékok hivatalában, ahol beosztásukat megkapja.

A dolgozók rendelkezésére áll a korszerű rendelőintézet, ahol bel-, seb-, nőgyógyász, bőr- és nemigyógyász, valamint Rtg. és tüdőszakrendelések vannak. Ezen kívül a városban és a Mélyépítő Tröszt területén modernül felszerelt fogászati rendelőintézetek működnek.

Az új 400 ágyas kórház felépülését 15 ágyas a szakrendelések megfelelő osztályokkal működik az ideiglenes kórház. A dolgozók balesete esetén munkahelyeiken lévő elsősegélynyújtó-helyeket keresik fel, amennyiben szükséges, a sztaálinvárosi mentőállomás mentőkocsijával kerülnek a megfelelő szakrendelésre. Egyéb esetekben reggel 7-8-ig a dolgozók a lakóhely szerinti körzeti orvosi rendelőket keresik fel. A dolgozók ezen kívül rendszeres egészségügyi ellenőrzés alatt állnak, a tisztaságfelelősök szálláshelyeiken keresik fel a dolgozókat és ott oldják meg esetleges egészségügyi problémáikat.

Sportlehetőségek

Sztálinvárosban mindenki ott sportol, ahol dolgozik. Így a gépgyári dolgozók a VASAS sportkörben, az építőipari dolgozók az Építők Sportegyesület sportköreiben. Minden sportkörnek sportágként megvannak a szakosztályai. Így a VASAS O. K. jelenleg 8 szakosztályt működtet. Labdarúgó, ökölvívás, asztali tenisz, sakk, röplabda, kézilabda stb. Az Építő S. E. vonalán az egyes vállalatoknál sportkörök működnek, amelyeknek szintén megvannak a maga szakosztályai. A sportkörben jelenleg a következő szakosztályok működnek: labdarúgás, asztali tenisz, sakk, kézilabda, röplabda. Ezen kívül vannak központi szakosztályok is, főleg a nehéztalétkában. (birkózás, ökölvívás). De a többi sportágban is (labdarúgás, kézilabda, kosárlabda) vannak központi szakosztályok, ahol azok a dolgozók sportolnak, akik a sportban is kiváló eredményt tudnak felmutatni, és ők képviselik a sztaálinvárosi Építők színeit a különböző megyei, vagy országos jellegű versenyeken és mérkőzéseken.

Tehát azok a dolgozók, akik a jövőben Sztálinváros sportéletébe be akarnak kapcsolódni, ezáltal egyúttal a szocialista sport építésében is ki akarják venni részüket, keressék fel a sportkörök vezetőit.

Tájékoztatásul meg közöljük az egyes sportszervek címeit:

Építők S.E. VASAS S. K.	Területi elnöksége Cszimadnia József	V. kocka I. emelet III/1 szekció 3 feljárt.
----------------------------	---	--

Létesítmények terén is állandóan javul a helyzet. Jelenleg van egy központi pálya. Itt fűvesített labdarúgó-pálya van, körülötte épül az atlétikai pálya. 2 M. H. K. akadálypálya van. Épül az öltöző és szertárépület. Ezen kívül a Mélyépítőknél, valamint az új vasútállomáson szintén van labdarúgó-pálya. Egy nagy tornaterem áll rendelkezésre a teremsportolók részére. A tornateremmel szemben pedig egy kis kézilabda salakpálya, 3 kosárlabda, 2 röplabda pálya áll a dolgozók rendelkezésére. A Duna-parton egy csónakházban kajakok és indián csónakok várják nyáron a dolgozókat.

Közellátás

Sztálinváros minden dolgozója részére az országos átlagnál jobb minőségű és nagyobb mennyiségű étkezés van biztosítva. Az étkezés reggeliből, ebédből és vacsorából áll, melyet a munkahelyen felállított kiosztóhelyeken fogyaszthatnak el.

Az étkezés lebonyolítására 4 konyha áll rendelkezésre. A munkahelyekre az ételt higiénikus, tiszta lezárt edényekben viszik ki.

A dolgozók többi szükségleteinek kielégítésére rendelkezésre áll egy üzletház, amely áll egy fúszter-, és gyümölcsrészletről és egy textil- és cipőosztályból, valamint kaphatók készruháknak, kabátok, fehérneműk stb.. Ezen kívül 20 elárusítóhely áll a dolgozók rendelkezésére az építkezés különböző területein, ahol minden szükségleteiket ki tudják elégíteni.

Piac is lett felállítva van, ahol a Szövetkezetek és kistermelők árúsítanak. A dolgozók vásárolhatnak gyümölcsöt, élő és vágott baromfit, tojást stb.

Ezen kívül éttermek és italboltok állnak a dolgozók rendelkezésére, ahol változatos, jó minőségű és megfelelő árban a dolgozók jó ellátását biztosítják ételek és italok kaphatók. [kézzel beszúrva]

Fentiekén kívül szórakoztatásukról is gondoskodik a dolgozóknak. A nyári időszakban a kerthelyiségekben zene és tánc van.

MOL-XXIX-f-2-a-76. doboz (Magyar Országos Levéltár - Dunai Vasú - Általános iratok 1948-1969 - 76. doboz)

Címkék:

[Sztálinváros](#) ^[3]

[Vasmű](#) ^[4]

Kiadás: 1. évfolyam (2001) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/munkahelyi_zaklatas_es_a_lanyanyak_helyzete_a_sztalin_vasmuben.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/munkahelyi_zaklatas_es_a_lanyanyak_helyzete_a_sztalin_vasmuben.html

[2] https://www.archivnet.hu/././galeria_pop.php%3Fga_id%3D85

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/sztalinvaros>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vasmu>